ताजपुरिया र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन

शोधार्थी

सन्जित कुमार ताजपुरिया

क्याम्पस रोल नं : १३१/०७२

परीक्षा क्रमाङ्क : २१४००६१/२०७३

त्रि.वि.द.न : ९-२-८२७-००३७-२०११

शैक्षिक वर्ष २०७१/०७२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषाशिक्षा विभागअन्तर्गत

स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा. शि. (५९८)

पाठ्याशंको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली भाषाशिक्षा विभाग

सुन्दरहरैँचा-१२ मोरङ

२०७५/सन् २०१९

ताजपुरिया र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन

सन्जित कुमार ताजपुरिया

२०७५/सन् २०१९

प्रतिबद्धता

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत 'ताजपुरिया र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र प्रतिवेदन अर्को प्रयोजनका लागि कहीँ कतै पेस नगरेको र अनुसन्धान कार्य अत्यन्त मौलिक रहेको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

....

सन्जित कुमार ताजपुरिया

एम.एड. दोस्रो वर्ष

मिति : २०७५/ /

नेपाली भाषा शिक्षण विभाग

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत 'ताजपुरिया र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र सन्जित कुमार ताजपुरियाले मेरो निर्देशनको मातहतमा रही मिहिनेतका साथ सिर्जनात्मक तथा नितान्त मौलिक रूपमा तयार पार्नुभएकाले यस शोधकार्यप्रति म सन्तुष्ट छु । अतः यस शोधकार्यलाई मूल्याङ्कनका लागि नेपाली भाषा शिक्षण विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

....

दीपकप्रसाद न्यौपाने

शोध निर्देशक

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली शिक्षा शिक्षण विभाग

सुन्दरहरैँचा, मोरङ

मिति : २०७५/ /

शोधसार

शोधशीर्षक : 'ताजपुरिया र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन'

शोधार्थी : सन्जित कुमार ताजपुरिया

शोध निर्देशक : दीपकप्रसाद न्यौपाने

विभाग/क्याम्पस : नेपाली भाषा शिक्षण विभाग, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, मोरङ

शैक्षिक वर्ष : २०७१/०७२

अध्याय : पाँच

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय सुकुना बहुमुखी क्याम्पस नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह नेपाली दोस्रो वर्षको पाठ्यांश नेपा.शि. ५९८ को आवश्यकता परिपूर्तिको प्रयोजनका लागि तयार पारिएको छ । यस शोधकार्य पुस्तकालयीय अध्ययन विधि अवलम्वन गरी तयार पारिएको छ ।

यस शोधपत्रको अध्याय एकमा शोध शीर्षक अध्ययनको पृष्ठभूमि, समस्या कथन, अध्ययनको उद्देश्य, अध्ययनको महत्व र अध्ययनको परिसीमा रहेका छन् । अध्याय दुईमा सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन, पुनरावलोकनको उपादेयता, सैद्धान्तिक ढाँचाको वर्गीकरण गरिएको छ ।

अध्याय तीनमा अध्ययनको ढाँचा र प्रक्रिया, जनसङ्ख्या, नमुना र छनोट रणनीति, अध्ययनको क्षेत्र, तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन र तरिका तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया, तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया समेटिएको छ ।

अध्याय चारमा ताजपुरिया र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन लिङ्ग, वचन, पुरुष, कारक, आदर, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, निषेधनका आधारमा गरिएको छ । सबैभन्दा पहिला ताजपुरिया भाषाको परिचय र विशेषता दिइएको छ । तत्पश्चात शब्दका तहमा ताजपुरिया र नेपाली भाषाका नाम शब्दको लिङ्ग, वचन र आदरका आधारमा, सर्वनाम शब्दको वचन, पुरुष र आदरको आधारमा, विशेषण शब्दको लिङ्ग, वचन र आदरका आधारमा र क्रियापद शब्दको लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, भाव, निषेधनका आधारमा तुलना गरिएको छ । त्यसैगरी वाक्यगत तहमा लिङ्ग व्यवस्था, वचन व्यवस्था, पुरुष व्यवस्था, आदर व्यवस्था, कारक

व्यवस्था, काल व्यवस्था, पक्ष व्यवस्था, भाव व्यवस्था, वाच्य व्यवस्था, विभक्ति व्यवस्था, निषेधन व्यवस्थाका आधारमा ताजपुरिया र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलना गरिएको छ ।

अध्याय पाँचमा निष्कर्ष तथा सुझाव रहेको छ । जस अन्तर्गत नीतिगत तहका लागि सुझाव, अभ्यास तहका लागि सुझाव र अनुसन्धान तहका लागि सुझाव रहेका छन् ।

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र ' ताजपुरिया र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन' शीर्षकमा मेरा आदरणीय गुरु श्री दीपकप्रसाद न्यौपानेज्यूको प्राज्ञिक निर्देशनमा मैले तयार गरेको हुँ । यस शोधपत्रको शीर्षक चयनदेखि शोधकार्य सम्पादनसम्म पाएको उहाँको समुचित मार्ग निर्देशन र सहयोगले गर्दा नै यस शोधपत्रले मूर्त रूप लिएको हो । आफ्नो महत्त्वपूर्ण समय प्रदान गरी शोधपत्रलाई परिष्कार र परिमार्जन गरिदिनु भएकोमा म उहाँप्रति हार्दिकतापूर्वक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु, साथै विभिन्न कोणबाट शोधपत्र लेखनमा सहयोग गर्नु हुने सुकुना बहुमुखी क्याम्पसका विभागीय प्रमुख श्री मेघनारायण श्रेष्ठज्यू, श्री आदरणीय गुरुहरू दीपक गौतम, गेहेन्द्र खनाल लगायत यसै क्याम्पसका क्याम्पस प्रमुख श्री प्रेमप्रसाद भट्टराईप्रति पनि हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

यसै गरी यस शोध कार्यका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन गरी सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण व्यक्तिहरूप्रति म हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यसैगरी शोधपत्र तयार पार्न सहयोग गर्नुहुने मेरा आदरणीय बुबा सहवतलाल ताजपुरिया,आमा कुशिलादेवी ताजपुरिया, मामा श्रीप्रसाद ताजपुरिया, माइजु निर्मला ताजपुरिया, काका नवमीप्रसाद ताजपुरिया, ताजपुरिया भाषाका सम्पादक श्री तेजेन्द्र ताजपुरिया, श्री परशुराम ताजपुरिया, शिवगञ्ज बहुमुखी क्याम्पस प्रमुख श्री पुष्कर राई, ताजपुरिया समाज कल्याण परिषद झापाप्रति म विशेष आभारी छु ।

यसैगरी शोधपत्रलाई शुद्ध रूपमा कम्प्युटर टङ्कन गरिदिनु हुने टिना कम्प्युटरका श्री यज्ञमणि निरौलालाई धन्यवाद दिँदै आवश्यक मूल्याङ्कनका निम्ति नेपाली भाषा शिक्षा विभागसमक्ष पेस गरेको छु ।

प्रस्तुतकर्ता

सन्जित कुमार ताजपुरिया

विषयसूची

प्रतिबद्धता पत्र ख
सिफारिस पत्र ग
स्वीकृति पत्र घ
शोधसार ङ
कृतज्ञता छ

परिच्छेद एक

परिचय

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि १
१.२ समस्या कथन ३
१.३ अध्ययनको उद्देश्य ३
१.४ अध्ययनको महत्त्व ३
१.५ अध्ययनको सीमा ४

परिच्छेद दुई

सम्बन्धित साहित्यको पुनरवलोकन र अवधारणात्मक ढाँचा

२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरवलोकन ६
२.२ सम्बन्धित साहित्यको पुनरवलोकन ७
२.३ अध्ययनका लागि पुनरवलोकनको उपादेयता ११
२.४ सैद्धान्तिक एवम् अवधारणात्मक ढाँचा १२

परिच्छेद तीन

अध्ययनको विधि र प्रक्रिया

३.१ अध्ययनको ढाँचा र विधि १४
३.२ जनसङ्ख्या नमुना र नमुना छनोट रणनीति १४
३.३ अध्ययनको क्षेत्र १५
३.४ सामग्री सङ्कलनका स्रोत र उपकरणहरू १५
३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया १६
३.६ तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया १६

परिच्छेद चार

व्याख्या तथा विश्लेषण

४.१ विषय प्रवेश १७

४.२ ताजपुरिया भाषाको परिचय र विशेषता १७

४.२.१ ताजपुरिया भाषाको परिचय १७

४.२.२ ताजपुरिया भाषाका विशेषताहरू १८

४.३ ताजपुरिया र नेपाली भाषाको व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन २३

४.३.१ ताजपुरिया र नेपाली भाषाका नाम शब्द २३

४.३.२ ताजपुरिया र नेपाली भाषाका सर्वनाम शब्द २६

४.३.३ ताजपुरिया र नेपाली भाषाका विशेषण शब्द ३०

४.३.४ ताजपुरिया र नेपाली भाषाका क्रियापद शब्दहरू ३३

४.३.५ नेपाली भाषा र ताजपुरीया भाषाको लिङ्ग व्यवस्था ४०

४.३.६ नेपाली भाषा र ताजपुरिया भाषाको वचन व्यवस्था ४२

४.३.७ ताजपुरिया र नेपाली भाषाको पुरुष व्यवस्था ४३

४.३.८ ताजपुरिया र नेपाली भाषाको आदर व्यवस्था ४४

४.३.९ ताजपुरीया र नेपाली भाषाको कारक व्यवस्था ४५

४.३.१० ताजपुरिया र नेपाली भाषाका काल व्यवस्था ४९

४.३.११ पक्षको आधारमा नेपाली र ताजपुरिया भाषा ५०

४.३.१२ भावका आधारमा नेपाली भाषा र ताजपुरिया भाषा ५१

४.३.१३ वाच्यका आधारमा नेपाली र ताजपुरिया भाषा ५२

४.३.१४ ताजपुरिया र नेपाली भाषाका कारकका व्यवस्था ५३

४.३.१५ ताजपुरिया र नेपाली भाषाका विभक्ति ५४

४.३.१६ ताजपुरिया र नेपाली भाषाको निषेधन व्यवस्था ५५

परिच्छेद : पाँच

निष्कर्ष तथा सुझाव

५.१ निष्कर्ष ५६

५.२ सुझावहरू ५७

५.२.१ नीतिगत तहका लागि सुझाव ५८
५.२.२ अभ्यास तहका लागि सुझाव ५८
५.२.३ अनुसन्धान तहका लागि सुझाव ५९
सन्दर्भ सामग्री सूची